

KÜLTÜREL JEOLOJİ İNCELEMESİ; ORTA ANADOLU'DAKİ TÜRK YAZITLARI, KAZILDIĞI KAYALAR VE ÖZELLİKLERİ, ANKARA, TÜRKİYE

İlayda Varnalı^a, Nizamettin Kazancı^{a,b}, Yaşar Suludere^b

^aAnkara Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Gölbaşı/Ankara

^bJeolojik Mirası Koruma Derneği, Ankara

(ilaydavarnali@gmail.com)

ÖZET

Önceki yıllarda Asya'nın değişik bölgelerinde, doğu ve orta Anadolu'da kurganlar ile kurganların yakınlarında, kayalar üzerine kazılmış, 3-30 cm arası büyüklüklerde damga, resim, simge ve çeşitli betimlemeler tespit edilmiştir. Sembollerin kullanımı ve kökenleri dolayısıyla "Türk damgaları" olarak adlandırılan bu yazıtların bir örneği – kültürel jeosit- Ankara'nın Güdül ilçesindedir. Literatürdeki adı "Kaya sanatı" olan eserlerin yapıldığı yörenin jeolojisi incelenmiş ve bu bölgenin tercih edilme sebepleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yazıtlar, Ankara'ya yaklaşık 60 km mesafede, Güdül'ün Salihler köyü sınırları içindedir. Bu bölgenin kayaları çoğunlukla Miyosen yaşlı Kızılcahamam volkanitleri ve daha az nispette Beypazarı Havzasına ait tortul birimlerden kuruludur. Yazıtlar ve kurganlar volkanik arazide, engebeli bir topografya üzerindedir. Bölgedeki en düşük ve en yüksek rakımlar (Kirmir çayı vadisi -600 m-, ile Bekirineşme tepe -1187 m-) dikkate alındığında, volkaniklerin bu bölgede en az 600 m kalınlığında ve 15 km kadar yanal yayılımda bir kütle oluşturduğu görülmektedir. Kızılcahamam (Galatya) volkanitlerinin güney doğu ucunu oluşturan bu kütle derin vadilerle deşilmiştir.

Yazıtların bulunduğu vadi yamaçlarında dört seviye halinde bazaltik lav akmaları ve bunlar arasında bazaltik piroklastikler yer almaktadır. Bazaltlar (lavlar) sert yapılarından dolayı 75-90° lik dik yamaçlar oluşturur. Renkleri siyahtır. Sıkça soğuma çatlakları görülür. Bu çatlak yüzeyleri alterasyondan dolayı kahverengi görünüm kazanmıştır. Lav seviyelerinin kalınlıkları yanal olarak değişmektedir. Bu seviyelerin arasında görülen piroklastikler genel olarak alterasyondan dolayı kırmızı renk kazanmıştır. Çeşitli büyüklükte bazaltik kayaç parça ve blokları ihtiva eder.

Türk Damgaları, Bekirineşme Tepesinin güneydoğusunda, üçüncü bazalt lav seviyesinin düz, kırksız ve deforme olmamış, temiz soğuma çatlak yüzeyleri üzerine kazılmıştır. Burası yedi-sekiz metre kalınlığındadır. Alttan itibaren 1-1.5 metrelik kesimde yastık lav yapıları görülür. Daha üstte ki 2-3 metrelik kesim tek düze ve sıkı bir yapıya sahiptir. En üst kesimleri (yaklaşık 4 metre) ise tabakalı yapıdadır. Bölgede ki diğer lav seviyelerinin kalınlığı ise daha az (3-5 metre) ve genelde tabakalı yapıdadır. Türk damgalarının üçüncü seviyede olmasının sebebi; üçüncü lav seviyesinin diğer seviyelerden daha kalın ve kompakt yapıya sahip olması ayrıca soğuma çatlaklarının oluşturduğu pürüzsüz yüzeylerdir. Yazıtların olduğu yüzeylerde oksitlenme olmaması, sanatçıların yüzeyleri yıkayarak temizlemelerine bağlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kaya resimleri, bazalt lavları, Güdül, Türk yazıtları, Kültürel Jeoloji

A CULTURAL GEOLOGY STUDY; THE TURKISH EPIGRAPHS, THE HOSTED ROCKS AND THEIR CHARACTERISTICS, ANKARA, TURKEY

İlayda Varnalı^a, Nizamettin Kazancı^{a,b}, Yaşar Suludere^b

^aAnkara University, Engineering Faculty, Department of Geological Engineering

^bJeolojik Mirası Koruma Derneği

(ilaydavarnali@gmail.com)

ABSTRACT

Recently some inscriptions or epigraphs which were scratched on rocks have been discovered in different places of Asia from east to west, eastern and central Anatolia. They were the best examples of rock arts as symbols, figures or drawings ca 3-30 cm in diameters and generally they are found together with kurgans. Based on spatial distribution and cultural interpretation of symbols, they were called "Turkish epigraphs", and a new locality –a cultural geosite- has been found in town Güdül of Ankara, Turkey. Here we described the rock arts and geology of the area and we tried to interpret significance of the geosite for historical people.

Inscriptions are found in the rural area of Salihler village of town Güdül, ca 60 km away from Ankara. The lithology of that region consists of abundantly Kızılcahamam volcanites, and to a lesser extent, sedimentary deposits of the Beypazarı basin of Neogene. The inscriptions and kurgans have been built on volcanic rocks with a high and rugged topography. According to the lowest and highest altitudes (Kirmir valley -600 m- and Bekirineşme Hill -1187 m a.s.l-), volcanics formed a large rock body of ca 600 m thick and 15 km wide in E-W extension. The volcanic body which was the southern part of Kızılcahamam volcanites has been trenched by deep valleys.

The inscription bearing valley was composed of pyroclastics intercalated with four basaltic lava layers. Lavas form steep slopes ca 75-90° dependent on extreme hardness of basalts. Thicknesses of lava layers change laterally. Rock color is black as usual and they contain vertical cooling cracks of which surfaces were heavily stained by iron oxide. The intercalated pyroclastics are generally coarse-grained, gaining appearance somewhere like volcanic breccias. Colour of these basaltic pyroclastic rocks is red due to alteration.

The Turkish inscriptions or epigraphs are found on the vertical, smooth and non-deformed surfaces of cooling cracks at the third basalt lava located in the southeast of the Bekirineşme hill. Lava layer is 8 m thick and lower parts, ca 1-1.5 m include pillowed lavas. The overlying layer of 2-3 m is homogenous, dense and massive. The uppermost 4 m layer is stratified. The other lava flows are relatively thin (ca. 3-5 m) and generally stratified in structure. Therefore, the occurrence of the epigraphs on the third basaltic lava layer is due to suitable surfaces for scratching as the cooling cracks formed smooth and large surfaces. Possibly, artists cleaned surfaces from iron oxides by washing before writings.

Keywords: Turkish Rock Drawing, Basalt Lavas, Güdül, Turkish epigraphs, Cultural Geology